

LITERARY STUDY OF A PARTICULAR REGION AS A FACTOR
PATRIOTIC EDUCATION OF YOUNGER STUDENTS

ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Данилюк Тетяна Петрівна

аспірант

кафедра педагогіки імені Богдана Ступарика

педагогічний факультет

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Danilyuk Tatyana Petrivna

Postgraduate student

Chair of Pedagogy of Elementary Education

Faculty of Pedagogy

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Ivano-Frankivsk, Ukraine

Research advisor - Ph.D. in Pedagogical Science, Professor Bilavych H.V.

У статті розкрито погляди учених на зміст поняття «літературне краєзнавство», його сутність як чинника патріотичного виховання дітей. Найпотужнішим джерелом розвитку мови і мислення є навколишнє середовище, яке збагачує дітей живим уявленням, зміцнює зв'язок навчання з життям. Наголошено на ролі рідної мови, літератури, народної творчості у патріотичному вихованні дітей.

Ключові слова: літературне краєзнавство, патріотичне виховання, любов до краю, Батьківщина.

The views of the views of the scientists on the meaning of «literary study of a particular region », their essence as a factor of patriotic education of children and youth are discussed in the article. The most powerful source of language and thought is the environment that enriches children living ideas, strengthens communication training with life. Attention is paid to the role of native language,

literare, folklore that educate pupils in the love of their native land and its people, form their national consciousness.

Key words: literary study of a particular region, patriotic education, love of the land, Motherland.

Важливими чинниками формування мовної особистості є національна свідомість та самосвідомість. Від ступеня їх сформованості залежить успішний розвиток мисленнєво-мовленнєвої діяльності особистості. Формування національної свідомості засобами рідної мови, літератури та культури забезпечує вироблення в особистості духовної суті, ідеалів та ціннісних орієнтацій народу, що є основою її мовленнєвої поведінки. У широкому сенсі під духовним розвитком особистості розуміємо виховання її загальнолюдських та національно-патріотичних цінностей. Більш докладно зупинимося на другому складнику цього складного та багатоаспектного поняття.

У новітніх документах, які регламентують розвиток освіти в Україні (Закон України «Про освіту», Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Концепція Нової української школи та ін.) підкреслюється необхідність організації роботи навчально-виховних закладів у взаємозв'язку з навколишнім життям, опорою на традиції, звичаї, регіональну специфіку. Особливо важливим є формування національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу, прищеплення шанобливого ставлення до культури, спадщини, народних традицій і звичаїв.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015 р.) зазначається: «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності

України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації» [2].

Патріотичне виховання розглядаємо як складник національного виховання, головною метою якого є «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин» [2]. Щодо мети патріотичного виховання молодших школярів, то її конкретизуємо через систему низки виховних завдань, зокрема утвердження у свідомості і почуттях учнів початкових класів патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України; виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки; утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи; формування мовленнєвої культури; тощо.

З-поміж засобів, що забезпечують реалізацію цих завдань, літературному краєзнавству належить виняткова роль, адже воно виконує незамінні функції в навчанні і вихованні молодших школярів, має неоціненне значення для міцного засвоєння учнями основ наук, розширює і поглиблює знання, сприяє розвитку в них творчих здібностей, допитливості, активно формує світогляд.

Літературно-краєзнавча діяльність молодших школярів здійснюється за керівництва вчителя зазвичай на уроках літературного читання, однак використання краєзнавчого матеріалу може відбуватися й на уроках української мови, природознавства, музики, а також позакласної роботи в процесі проведення літературно-краєзнавчих екскурсій, спостережень тощо. На уроках літературного читання учні ознайомлюються з деякими

найважливішими історичними подіями, місцевими героями і знаними людьми краю, чийми іменами названі площі, вулиці, школи, кому встановлені пам'ятники в місті, селі, в районі школи. На уроках практикується не тільки вивчення усної народної творчості краю, а й читання творів місцевих письменників, присвячених рідній природі, праці й життю людей, героїзму земляків, зустрічі з письменниками тощо.

Важливим при цьому є дотримання теоретико-методологічних мов для ефективного здійснення цього процесу. Об'єктивне висвітлення дидактичних умов, які забезпечують ефективне використання краєзнавчого матеріалу на уроках літературного читання в початкових класах, потребує чіткого й однозначного розв'язання питання щодо його значення в структурі уроку і співвідношення з основним програмним матеріалом. Як свідчить аналіз педагогічної та методичної літератури з названої проблеми, більшість дослідників сходяться на тому, що краєзнавчий матеріал є ефективним допоміжним засобом для реалізації навчальних, виховних та розвивальних цілей уроку. У сучасних початкових школах України, як показує аналіз чинних програм, є значні потенційні можливості для забезпечення достатнього краєзнавчого кругозору молодших школярів та формування їхньої емоційно-вольової сфери засобами краєзнавства. Не замінюючи собою програмного матеріалу, елементи краєзнавства допомагають його конкретизації і становлять собою допоміжний матеріал [3; 4].

Матеріал з літературного краєзнавства доречно використовувати на різних етапах уроку, до прикладу, і для актуалізації знань молодших школярів, збудження інтересу учнів до нової теми, закріплення і систематизації вивченого матеріалу, урізноманітнення та диференціації домашньої самостійної роботи тощо.

На нашу думку, літературне краєзнавство є важливим чинником формування читацьких інтересів учнів початкових класів, розширення їхніх читацьких горизонтів, розвитку національно-мовної особистості. Винятково важливу роль виконує література рідного краю як засіб патріотичного

виховання молодших школярів, позаяк виховує в дітей любов до батьківщини – краю, де дитина народилася та зростає, формує почуття гордості, громадянськості, патріотизму.

Проілюструємо сказане прикладом вивчення творчості письменника Прикарпаття Миколи Близнюка на уроках позакласного читання в початковій школі. Любов до дітей, прагнення відкрити їм красу світу й поетичного слова привели Миколу Близнюка в дитячу літературу. Сповнені життєстверджуючим настроєм, легкістю ритму, образністю мови, конкретністю предметів зображення, вірші Миколи Близнюка до глибини душі захоплюють і хвилюють маленьких читачів. Він автор низки творів: «Чугайстрова криниця», «Художник Мурчик», «Весела калина», «Дятлику-ковалику», «Вухатий мандрівник» та ін.

Спадщина поета Миколи Близнюка налічує десятки творів на історичну, народознавчу тематику, які мають важливе значення для процесу формування особистості української дитини. До прикладу, у книзі «Чугайстрова криниця» перший розділ так і називається «З українського ми роду» [1]. Своїми віршами поет вчить дітей пам'ятати, звідки вони родом, де їхнє коріння, виховує любов до українського слова, мистецтва, культури, традицій рідного народу (молитва, віра в Бога, великодня писанка, мамина колискова, бабусина казка тощо). Задушевно й проникливо звертається поет до читача: «Глянь на писанок узорі! Неповторні, як і гори, То бабусі тиха ласка, Безконечна, добра казка» [1].

Автор у доступній формі розповідає дітям про християнські свята – Квітну неділю, Великдень, Іллі та Мокрини, святого Миколая. Своїми віршами М. Близнюк закладає підвалини християнського виховання в сім'ї та школі, засіває в дитячих серцях зерна доброти, милосердя, співчуття, прагнення робити добро людям. Герої творів, називаючи себе маленькими християнами, цілком свідомо заявляють: «Йдемо з молитвою до школи І з любов'ю до народу. Не забудемо ніколи: З українського ми роду!» [1].

На особливу увагу заслуговує книга М. Близнюка «Весела калина», яка відкриває маленьким читачам світ казки, у якій діють мужні й сильні герої українського народу. Тут і малий Котигорошко, і Крутивус, і Вернигора, і Кирило Кожум'яка, козак Мамай і січові стрільці. Однак це далеко не віршові перекази народних казок. Поет актуалізує у своїх творах такі риси своїх героїв, як сміливість, лицарська гідність, готовність стати на захист рідної землі, в оборону свого народу, його волі та незалежності.

Отже, літературне краєзнавство є важливим засобом виховання патріотичних почуттів молодших школярів. Прикладом може слугувати творчість письменника Миколи Близнюка, чия творчість сприяє вихованню високоморальної, національно-свідомої особистості.

Література

1. Близнюк М. Вухатий мандрівник / Микола Близнюк. – Косів : Писаний камінь, 2009. – 70 с. ; Близнюк М. Весела калина / Микола Близнюк. – Косів: Писаний камінь, 2004. – 20 с.; Близнюк М. Дятлик Ковалик / Микола Близнюк. – Косів : Писаний камінь, 2012. – 125 с.; Близнюк М. Художник Мурчик / Микола Близнюк. — Косів : Писаний камінь, 2002.– 60 с.; Близнюк М. Чугайстрова криниця / Микола Близнюк. – Косів : Писаний Камінь, 1996. – 64 с.; Близнюк М. Чудася / Микола Близнюк. – Косів : Писаний Камінь, 1996. – 56 с.

2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді ... читання як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mon.gov.ua/.../konczepczija-nacziionalno-patriotichnogo-vixovan...

3. Кашуба С. П. Краєзнавчий матеріал у навчально-виховній роботі / С. П. Кашуба, Ю. Я. Сіментов // Початкова школа. – 2008. – №2. – С. 19-22.

4. Торчинська Т. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках читання як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів / Тамара Торчинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: library.udpu.org.ua/library_files/psuh...silsk.../visnuk_18.pdf

